

Riedsútstel

It Beslút	: 12 juni 2025
Agindapunt	: 7
Status	: Besluitvormend
Program	: Programma-overstijgend
Portefúljehâlder	: T. Willemsma
Amtner	: G. Scherstra
Bylage	: N.v.t.
Saak- en stiknûmer	: 202503246898 en 25ZG282752

Underwerp

Overdracht monumenten van de stichting Behoud Monumenten Tytsjerksteradiel

Wy stelle jo foar te besluten om:

1. Geen wensen en bedenkingen in te brengen met betrekking tot het voornemen van het college van burgemeester en wethouders t.b.v. de overdracht van de 9 Rijksmonumenten van de Stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel aan de gemeente Tytsjerksteradiel.
2. Het structureel voordeel ten bedrage van €10.000,- op te nemen in de begrotingspost Monumentenzorg (65500101).

Koarte gearfetting

In 2010 droeg de gemeente Tytsjerksteradiel negen rijksmonumenten over aan de Stichting Behoud Monumenten (Stichting BMGT) om het behoud ervan te waarborgen. Deze stichting heeft bij gebrek aan nieuwe bestuursleden nu een interim-bestuur. Het college heeft het voornemen om de monumenten door de gemeente in eigendom te laten nemen, waarmee een toekomstbestendige situatie ontstaat.

Foech ried/kolleezje

Het sluiten van privaatrechtelijke overeenkomsten is een bevoegdheid van het college. De Gemeentewet stelt (in art. 169) dat het college niet over gaat tot een privaatrechtelijke rechtshandeling met ingrijpende gevolgen, voordat de raad in de gelegenheid is gesteld om wensen en bedenkingen naar voren te brengen.

Geschiedenis

In 2002 kwam de discussie op gang om de torens en molen onder te brengen in een stichting. De reden voor het oprichten van een stichting was financieel: Een stichting kon aanspraak maken op een hogere rijkssubsidie en er was derhalve een kleinere gemeentelijke bijdrage benodigd.

In 2005 heeft de raad besloten om in te stemmen met het oprichten van een stichting. Vervolgens is de stichting in 2009 daadwerkelijk opgericht met de naam "stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel". De rijksmonumenten 8 torens en een molen zijn toen symbolisch verkocht voor het symbolische bedrag van één euro aan de stichting. Daarbij kreeg de stichting BMGT het volledige beheer over de monumenten. Voor de molen gold dat er daarnaast al een aparte zelfstandige stichting

bestond (st. 'Korenmolen De Hoop Sumar') met eigen molenaars, die verantwoordelijk zijn voor het draaiende houden van de molen. Deze molenstichting richt zich op periodieke openstelling van de molen voor bezoekers, het inwerking stellen van de molen en regelmatig malen met een van de maalkoppels. Ook zet deze stichting zich in voor de het uitvoeren van klein onderhoud en doet voorstellen voor groot onderhoud.

Vanaf het begin is er een intensieve ambtelijke ondersteuning voor de stichting BMGT en dit is ook altijd zo gebleven. Deze ambtelijke ondersteuning was gericht op de financiële beheer d.w.z. de betalingen, de boekhouding, jaarverslag en het beheer van het vermogen, verder was er de technische ondersteuning in de vorm van het uitvoeren van het 6 jaarlijkse onderhoudsplan, zoals de aanbesteding van werk, het begeleiden van het werk en contactpersoon voor de stichting. Voor deze werkzaamheden kon het bestuur geen leden vinden om hierin zelfstandig te voorzien.

In de periode die volgde zijn er naast de gesubsidieerde werkzaamheden een aantal grote restauraties geweest die niet pasten in het reguliere onderhoud en dus ook niet subsidiabel waren. Voor deze restauraties zijn extra subsidies ontvangen van de provincie en andere subsidie verstrekkers.

Vanaf 2018 is de landelijke rijkssubsidieregeling gewijzigd, o.a. de toegelaten aanvragers zijn verruimd en is een gemeente gelijkwaardig aan andere eigenaren en hiermee is het voordeel van een stichting ten opzichte van de gemeente grotendeels vervallen.

De huidige staat van de monumenten is dat ze in een goede onderhoudstoestand verkeren en er voor de komende periode geen extra kosten worden verwacht dan de reeds geplande werkzaamheden voor de komende 6 jaar. Ook is de rijkssubsidie voor deze periode aangevraagd en toegezegd.

Te berikken effect

Mogelijke toekomstscenario's

Om de continuïteit van het beheer en behoud van de rijksmonumenten te waarborgen, worden vier opties overwogen:

1. Voortzetting van de huidige stichting

Deze optie veronderstelt dat er een nieuw en voldoende gekwalificeerd bestuur kan worden samengesteld, bestaande uit minimaal vijf leden. De stichting blijft dan bestaan als zelfstandige organisatie. Dit waarborgt onafhankelijkheid en behoudt de huidige structuur. Echter, eerdere pogingen om nieuwe bestuursleden te vinden is niet gelukt. Daarnaast willen we dat de ambtelijke ondersteuning wordt verminderd, gelet op de eerdere pogingen om een voorzitter en een secretaris toe vinden is het zeer onwaarschijnlijk dat er bestuursleden worden gevonden voor het financiële en technische beheer. De afhankelijkheid van vrijwilligers en beperkte bestuurscapaciteit maken dit scenario derhalve onzeker en risicovol.

2. Oprichting van een brede erfgoedstichting

Een bredere stichting, eventueel samen met andere partijen, zou de monumentenzorg in breder verband kunnen organiseren, bijvoorbeeld in combinatie met de stichting Karakteristiek Tytsjerksteradiel. Dit versterkt de erfgoedzorg op strategisch niveau en kan samenwerking bevorderen. Toch vereist deze aanpak veel tijd en energie voor oprichting en afstemming. Bovendien blijft de rol van de gemeente hierin waarschijnlijk prominent, wat kan botsen met het streven naar onafhankelijkheid. De meerwaarde ten opzichte van bestaande structuren is onzeker.

3. Fusie met een bestaande erfgoedorganisatie

Een fusie kan zorgen voor een efficiënter beheer via een professionele erfgoedorganisatie met ervaring. De gemeente kan hierdoor operationele taken loslaten, maar blijft doorgaans financieel betrokken. Het risico is dat de specifieke aandacht voor lokale monumenten verdwijnt binnen een groter geheel. Ook verliest de gemeente directe invloed, terwijl zij wel (deels) verantwoordelijk blijft voor instandhouding. Dit scenario vraagt om duidelijke afspraken over prioritering en financiering.

4. Overdracht aan de gemeente

Bij gemeentelijke overname komen de monumenten weer in directe handen van de gemeente. Dit biedt stabiliteit, zekerheid en korte lijnen in besluitvorming en uitvoering. De ambtelijke capaciteit kan worden verminderd en de rijkssubsidies blijven beschikbaar. Hoewel er mogelijk minder toegang is tot private fondsen zoals giften via ANBI, weegt dit niet op tegen de voordelen van directe regie en transparantie. Deze optie is het meest uitvoerbaar en toekomstbestendig, en sluit aan bij de bestaande praktijk van gemeentelijke betrokkenheid bij het beheer.

Juridische overwegingen

De beheerkosten en onderhoudslasten zullen bij gemeentelijk eigendom grotendeels gelijk blijven aan de huidige situatie. De gemeente levert nu al substantiële ambtelijke ondersteuning aan de stichting. Bij opheffing vervallen de bestuurskosten van de stichting, zoals vergaderkosten en administratieve verplichtingen, wat een lichte besparing oplevert.

Sinds 2018 maakt het rijk geen onderscheid meer tussen gemeenten en stichtingen bij het toekennen van instandhoudingssubsidies (SIM). Dit betekent dat de gemeente dezelfde rijkssubsidies ontvangt als de stichting nu ontvangt. Wel kunnen stichtingen soms gemakkelijker extra fondsen werven (zoals giften van particulieren via ANBI-regeling of bijdragen van cultuurfondsen), maar hier staat tegenover dat de gemeente eenvoudiger en efficiënter kan sturen op onderhoud en financiering.

De voorgenomen overdracht van de monumenten aan de gemeente betreft een privaatrechtelijke rechtshandeling met mogelijk ingrijpende gevolgen. Volgens artikel 160, eerste lid, onder d, van de Gemeentewet is het college bevoegd tot het nemen van besluiten over privaatrechtelijke rechtshandelingen, zoals het in eigendom verkrijgen van onroerende zaken. Echter, op basis van artikel 169, vierde lid, geldt dat de raad vooraf in de gelegenheid moet worden gesteld om wensen en bedenkingen te uiten als het gaat om een handeling met ingrijpende gevolgen voor de gemeente. Dit is hier het geval, omdat de overname van de negen rijksmonumenten financiële en juridische implicaties heeft.

De gevolgen omvatten onder andere:

- Structurele kosten voor onderhoud (gedekt uit rijkssubsidies en een gemeentelijke bijdrage);
- Beheerkosten, waaronder ambtelijke inzet voor planning, subsidieverwerving en financieel beheer;
- Verzekeringskosten, zoals opstal- en aansprakelijkheidsverzekering.

Hoewel het juridisch eigendom van de monumenten bij overdracht formeel overgaat op de gemeente, is het risico in de praktijk vooral financieel van aard — en dat risico is in de huidige situatie al grotendeels aanwezig. Ook wanneer de stichting eigenaar zou blijven,

zouden kosten voor groot onderhoud, schadeherstel of aanvullende subsidiematching vrijwel zeker bij de gemeente worden neergelegd. De gemeente is immers al langdurig betrokken bij het financiële en technische beheer. De formele eigendomsoverdracht betekent daarmee geen fundamentele verschuiving in de aard van de risico's, maar wel een heldere en directe verantwoordelijkheidsstructuur, die past bij de rol die de gemeente feitelijk al vervult.

Financiële overwegingen

Met de overname van de monumenten komen de kosten van beheer en onderhoud weer ten laste van de gemeente. Deze kosten worden voor de periode 2025 – 2030 geraamd op gemiddeld netto €60.000 per jaar. Dit bedrag vindt zijn basis in het door de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen Noord-Nederland opgestelde onderhoudsplan en de door de Rijksdienst voor cultureel erfgoed (RCE) toegekende onderhoudssubsidies. Deze SIM subsidies zijn toegekend aan de stichting BMGT maar zijn overdraagbaar.

Tegenover deze kosten staat de bestaande subsidierelatie met de stichting BMGT. In de meerjaren begroting staat hier € 70.000 per jaar voor begroot. Deze kostenpost komt te vervallen en dat betekent dat er met de overname een voordeel ontstaat van € 10.000. Dit voordeel is met name te danken aan het verschil in BTW-regime tussen de stichting BMGT en de gemeente. Voor de stichting BMGT was alle BTW een kostenpost terwijl de gemeente de BTW voor de torens grotendeels kan compenseren via het BTW-compensatiefonds.

De stichting BMGT heeft altijd technische, juridische en financiële ondersteuning van gemeentepersoneel ontvangen, grosso modo zal de tijdsbesteding voor deze mensen voor deze gebouwen niet toenemen. Er zal derhalve geen claim om formatie-uitbreiding komen.

De geraamde onderhoudskosten worden hoogstwaarschijnlijk niet gelijkmatig over de periode 2025-2030 uitgegeven en dat pleit ervoor om de onderhoudskosten te verrekenen met een (nog in te stellen) onderhoudsvoorziening, e.e.a. overeenkomstig de werkwijze bij de andere in eigendom en beheer zijnde gebouwen.

De overname zelf, koopsom van € 1,00 en de overdrachtskosten, komt voor rekening van de gemeente. Voorstel is om deze kosten te betalen uit de gereserveerde middelen voor 2025 (de eerder genoemde € 70.000) waardoor de hele overdracht voor 2025 begrotingstechnisch budgettair neutraal kan geschieden. Het voordeel van € 10.000 per jaar is dan voor de periode 2026 -2030.

Conclusie

Gelet op de juridische en financiële overwegingen heeft het college het voornemen om te kiezen voor optie 4: Overdracht aan de gemeente.

De gemeente beschikt over de benodigde capaciteit en expertise om het beheer op zich te nemen. Hierdoor wordt niet alleen het behoud van deze waardevolle culturele en historische objecten gewaarborgd, maar ook de toegankelijkheid en maatschappelijke functie versterkt. Daarnaast zorgt gemeentelijk beheer voor een efficiënte en toekomstbestendige instandhouding van de rijksmonumenten. De stichting BMGT zal na het overdragen van de torens en de molen zichzelf opheffen en de aanwezige banktegoeden overdragen aan de gemeente. Voorstel is om deze middelen toe te voegen aan de nog in te stellen onderhoudsvoorziening monumenten.

Alternativen

Worden vermeld in de opties.

Kantttekenings/risiko's

Zie de juridische en financiële overwegingen.

Ynwenners- en oerheidspartisipaasje

N.v.t.

Kommunikaasje

Het besluit wordt kenbaar gemaakt aan:

- het huidige bestuur van de stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel,
- de stichting Korenmolen de Hoop in Sumar
- de stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in Friesland
- de eigenaren van de betreffende kerken
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Yntegraliteit

Het advies is mede opgesteld door de teams Financiën, Beheer en Grondzaken.

Previnsje

N.v.t.

Gearwurking

N.v.t.

Ferfolchtrajekt

Het team Beheer zal in samenspraak met Grondzaken en Financiën een overdrachtsdocument opstellen waarin de juridische en praktische aspecten van de eigendomsoverdracht worden uitgewerkt. Daarbij wordt aangesloten op de punten die zijn benoemd in de onderdelen 'Juridische overwegingen' en 'Financiële overwegingen'. Denk hierbij onder andere aan de formele overdracht van eigendom, de afwikkeling van verplichtingen, de inzet van een onderhoudsvoorziening en afspraken over de vereffening van de stichting.

Evaluaasje

N.v.t.

Burgum, 13 mei 2025

Het college van burgemeester en wethouders van Tytsjerksteradiel,

secretaris,

burgemeester,

dhr. drs. J. Krul

mevr. C. Schokker-Strampel

Riedsbeslút

De raad van de gemeente Tytsjerksteradiel;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders d.d. 13 mei 2025,
punt nummer: 7;

Beslút:

1. Geen wensen en bedenkingen in te brengen met betrekking tot het voornemen van het college van burgemeester en wethouders t.b.v. de overdacht van de 9 Rijksmonumenten van de Stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel aan de gemeente Tytsjerksteradiel.
2. Het structureel voordeel ten bedrage van €10.000,- op te nemen in de begrotingspost Monumentenzorg (65500101).

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Tytsjerksteradiel van 12 juni 2025.

De griffier,

De voorzitter,

mevr. mr. A. Dam

mevr. C. Schokker-Strampel